

*Kopier av dokumenter fra kirke-
utvalg og forskningskomite.*

DET KONGELIGE KIRKE-, UTDANNINGS-
OG FORSKNINGSDEPARTEMENT

Vår dato 23.01.95 Vår referanse 94/398

Saksbehandler, innvalgstelefon

Deres dato 18.01.94 Deres referanse *301, 95*

Synnøve Fjellbakk Taftø
8630 STORFORSHEI

STORTINGET
KIK
- 5 SEPT. 1995
95/00214-4

KOPI

DET NORDLANDSKE KIRKE- OG SKOLEFOND

Vi viser til tidligere korrespondanse, sist til Deres brev av 18.01.1994.

Det Nordlandske kirke- og skolefonds status som "mild stiftelse" jf Grunnlovens § 106,2 ledd er ivaretatt ved at fondets midler ble administrert og anvendt lokalt. Vi viser til vårt brev av 10.01.1994 hvor dette er nærmere utredet. Vi anser med dette saken for avsluttet fra vår side.

Med vennlig hilsen

Gudmund Hernes

Kopi: Stortingets kirke-, utdannings- og forskningskomite

Synnøve Fjellbakk Taftø
8630 Storforshei

18. januar 1994

D -

Statsråd Gudmund Hernes
Kirke- Utdannings- og Forskningsdepartementet
Postboks 8119 Dep

0032 Oslo

DET NORDLANDSKE KIRKE OG SKOLEFOND

Takk for brev av 10.1.1994. Den tilsendte utredning samsvarer i det vesentlige med de opplysninger jeg fremlegger i mitt brev av 10.1.1994 til fylkestingene i de tre nordligste fylkene (se vedlegg).

Imidlertid ser det ut som om Kirkedepartementet ikke er oppmerksom på fondets juridiske status. Om dette uttaler Prestelønningskomiteen i delinnstilling III, kapittel 5 (Rettslig oversikt): "Det Nordlandske Kirke- og Skolefond må vel betraktes som en mild stiftelse og hører da under bestemmelsen i Grunnlovens paragraf 106, siste punktum".

Det synes videre å herske visse uklarheter om hvilke faste eiendommer som utgjorde Det Nordlandske Kirke- og Skolefonds eiendomskompleks. I Prestelønningskomiteens innstillinger er det dels anført at jordegodset er uregistret, dels er det gitt feilopplysninger (eksempelvis angående Mo Prestegård). Det synes således å være nødvendig med nærmere undersøkelser for å bringe på det rene hvilke salgssummer som tilkommer stiftelsen og hvilke som tilkommer fonds under Kirkedepartementet.

Videre ble det ved lov av 1939 bestemt at stiftelsens årlige kornrenter skulle kapitaliseres og innløses. Det vil kreve nærmere undersøkelser å bringe på det rene hvordan disse innbetalingene er blitt behandlet.

Når det gjelder stiftelsens rørlige kapital, er det i mitt leksikon fra 1959 opplyst at fondets pengekapi tal pr. juni 1958 var på 1 465 000 kroner. Jeg vil be om å få tilsendt fondets årlige budsjettfremlegg til Stortinget for perioden 1960-1970 slik at det kan konstateres hvilke opplysninger som er gitt Stortinget i forbindelse med angrepet på fondskapitalen.

Det bes for øvrig opplyst om det kan bringes på det rene hvorvidt stiftelsen mottok krigsskadeerstatning for ødelagte eiendommer i Finnmark, samt gis opplysninger om eiendomsretten

til de kirker som er gjenoppbygd for fondets midler. Når det gjelder eiendomsretten til de kirker som ble kjøpt fra Det Nordlandske Kirke- og Skolefond av nordnorske kommuner og hvor kjøpesummen ble utlignet på bøndene i vedkommende kommune, bes det opplyst om eiendomsforholdet til kirkene nå er et annet enn til kirker i Sør-Norge, som forutsetningsvis tilhører Staten. Spørsmålet er særlig interessant når det gjelder Mo Kirke, som er trippelbetalt av bøndene i Rana, idet bøndene først bygde og bekostet kirken, deretter kjøpte de den - inklusive tienderrettigheter - fra Det nordlandske Kirke- og Skolefond og til slutt innløste de tienden.

Jeg tør be om omgående svar på om Kirke- Utdannings- og Forskningsdepartementet vil legge til grunn at Det Nordlandske Kirke- og Skolefond er en offentlig stiftelse med krav på beskyttelse i henhold til Grunnlovens paragraf 106, siste punktum og i den forbindelse medvirke til at de midler som urettmessig er overført til statlige (eller kirkelige) fonds under Kirkedepartementet blir tilbakeført til stiftelsen. Jeg ber videre om å få tilsendt Misjonsfondets opprinnelige og endrede statutter.

Med hilsen

Synnøve Fjellbakk Taftø

✓ Kopi: Stortingets Kirke- og undervisningskomite

Synnøve Fjellbakk Taftø
8630 Storforshei

10.1.94

Nedenstående sendes
Fylkestinget i Nordland
Fylkestinget i Troms
Fylkestinget i Finnmark

for behandling

og

Rana Blad
Nordlys
Finnmarken

for offentliggjøring.

DET NORDLANDSKE KIRKE- OG SKOLEFOND

Stiftelsen Misjonsfondet ble opprettet i 1715. Denne stiftelsen fikk av Kongen såkalte Jordeboksrettigheter, sikt og sakefall for en mengde gods i Nordlandene. Stiftelsens rettigheter over faste eiendommer ble forpaktet av Magister Anders Dass (dikterprestens sønn) og forpaktningen gikk senere i arv i Dasslekten, trolig frem til 1814. Misjonsfondets formål var skole- og misjonsvirksomhet blant "finnene". Stiftelsen fikk også inntekter ved en spesiell avgift som ble pålagt alle menigheter i Norge og ble etter hvert meget velstående.

I pakt med føydalrettslig tenkning ble stiftelsen snart ansett for ikke bare å være rettighetshaver til jordegodset, men eier med fulle beføyelser. Ved lov av 1. august 1821 ble det besluttet at stiftelsens kirker og jordegods skulle selges, slik at stiftelsens kapital ville bli i penger istedenfor i jordegods. Slikt salg ble også foretatt i noen utstrekning, men ved salgene av gårdsbruk ble salgsbetingelsene utformet slik at de årlige avgifter fortsatt skulle betales. Denne ordningen varte i over 100 år, helt til 1939, da det ved lov ble bestemt at avgiftene skulle kapitaliseres og innløses.

Ved kirkesalgene i forrige århundre solgte offentlige myndigheter bønders eiendom som om det var stiftelsens gods. Slik måtte bøndene i Rana "kjøpe" Mo Kirke, til tross for at denne kirken ikke tilhørte Misjonsfondet, men derimot bøndene selv. Bøndene i Rana har slik en "andel" i stiftelsens midler.

Misjonsfondets regnskaper finnes i Trondheim og jeg har ikke gått gjennom dem. Det kan derfor ikke sies noe om hvordan stiftelsens midler ble forvaltet da kulturarbeidet også i Nord-Norge fra 1814 gikk over til å bli en oppgave for stat og kommuner. Samtidig forsvant sikt- og sakefallsretten formelt, om enn ikke alltid reelt for de kirker som var eid av Misjonsfondet. Misjonsfondet bekostet imidlertid fortsatt vedlikeholdet av de kirker og prestegårder stiftelsen eide. Fra 1848 foresto stiftsdireksjonen (fylkesmann og biskop) i

Tromsø forvaltningen av stiftelsens midler mens Stortinget fastsatte det årlige budsjett. Navnet var i tidens løp blitt endret til Det Nordlandske Kirke- og skolefond.

I 1936 ble det ved lov besluttet at vedlikeholdet av de prestegårder som var eid av stiftelsen skulle dekkes av Opplysningsvesenets fond. I 1937 ble det nedsatt en komite for å se på bl.a. juridiske forhold vedrørende de eiendommer som tilhørte fonds under Kirkedepartementet, og særlig om staten eller Den norske kirke var å anse som eier til disse fondenes kapital. Denne komiteen behandlet også Det Nordlandske Kirke- og skolefond, men fant at dette var en selveiende stiftelse som skulle forvaltes i pakt med Grunnlovens paragraf 106, siste punktum (Innstilling III fra Prestelønningskomiteen, side 23):

Etter krigen begynte imidlertid Kirkedepartementet uten videre å overføre grunnbokshjemmelen til faste eiendommer fra Det Nordlandske Kirke og skolefond til Opplysningsvesenets fond. Således tilskrev departementet 5.7.1947 tinglysningsmyndighetene i Rana og beordret hjemmelen til Mo Prestegård overført fra Nordlandske Kirke- og skolefond til Opplysningsvesenets fond. Senere er det fulgt opp med lovbestemmelser, i 1955 ble stiftelsens prestegårder i Finnmark overført til Opplysningsvesenets fond ved lovbestemmelse (lov av 9.11.55 nr 11 para 17) og i 1963 ble tilsvarende lovhjemmel innført for klokkergårder (lov av 5.4.63 nr 1 para 12). Det antas at disse lovbestemmelsene strider mot Grunnlovens paragraf 106, da Opplysningsvesenets fond har et helt annet formål og en helt annen eierstruktur enn stiftelsen Det Nordlandske Kirke- og skolefond.

I 1970-årene ble så Det Nordlandske Kirke- og skolefonds pengekapital angrepet og oppbrukt, og ifølge opplysninger fra stiftsdireksjonen i Tromsø ble stiftelsens arkiver deretter sendt Riksarkivet.

De pengeverdier som med rette tilhører Det Nordlandske Kirke- og skolefond er for tiden investert på Børsen under navnet Den norske kirke, Sørfond I og II. Stiftelsens faste eiendommer har "Opplysningsvesenets fond" oppført i hjemmelsrubrikken i grunnbøkene og forvaltes nå av Statsskog SF.

Jeg vil be fylkestingene i de tre nordnorske fylker om å ta et initiativ slik at det kan bli utredet om Kirkedepartementet har brutt Grunnloven ved å tilegne seg Det Nordlandske Kirke og skolefonds midler. Dersom så er tilfelle, må stiftelsens midler tilbakeføres til landsdelen og den årlige avkastning anvendes i tråd med stiftelsens formål (kirke- og kulturtiltak). Da ordet "finner" i 1715 ikke bare omfattet den samisktalende befolkning, men hele innlandsbefolkningen i Nord-Norge og kystbefolkningen fra Tysfjord til Varanger, må det en nærmere utredning til for å avgjøre hvilke formål som kan tilgodeses av stiftelsens midler.

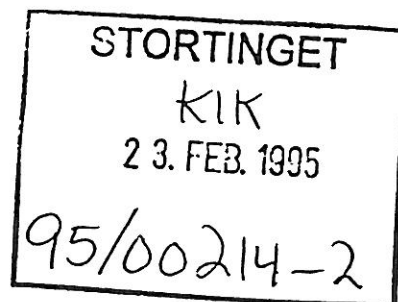
Synnøve Fjellbakk Taftø

mj

DET KONGELIGE KIRKE-, UTDANNINGS- OG FORSKNINGSDEPARTEMENT

KONTORADRESSE: AKERSGT. 42 - TELEFON: 22 34 90 90 - TELEKS: 21 428 NSBDP N - TELEFAKS: 22 34 95 53
POSTADRESSE: POSTBOKS 8119 DEP., 0032 OSLO 1

Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen
v/ Alice Braadland
Stortinget

Deres ref.

Vår ref. (bes oppgitt ved svar)
93/4178 kib

Dato

10.01.94

DET NORDLANDSKE KIRKE- OG SKOLEFOND

Jeg viser til Kirke-, utdannings- og forskningskomiteens brev av 16.12.93 vedlagt forespørsel fra Synnøve Fjellbakk Taftø, 8630 Storforshei, datert 07.12.93.

Forespørselen gjaldt eiendommer og kapital som i sin tid tilhørte det Nordlanske Kirke- og Skolefond.

En kopi av mitt svarbrev til Synnøve Fjellbakk Taftø følger vedlagt til orientering.

Med hilsen

Gudmund Hernes

Vedlegg

DET KONGELIGE KIRKE-, UTDANNINGS- OG FORSKNINGSDEPARTEMENT

KONTORADRESSE: AKERSGT. 42 - TELEFON: 22 34 90 90 - TELEKS: 21 428 NSBDP N - TELEFAKS: 22 34 95 53
POSTADRESSE: POSTBOKS 8119 DEP., 0032 OSLO 1

Synnøve Fjellbakk Taftø
8630 STORFORSHEI

KOPPI

Deres ref.

Vår ref. (bes oppgitt ved svar)
93/4178 kib

Dato
10.01.94

DET NORDLANDSKE KIRKE- OG SKOLEFOND

Jeg har fra Stortingets Kirke-, utdannings- og forskningskomite fått oversendt Deres brev til komiteen av 07.12.93 for besvarelse.

Opprinnelsen til det Nordlandske Kirke- og Skolefond var "Den nordlandske og finnmarkske Missionskasse" som ble opprettet ved reskript av 19. april 1715. Fondet fikk, ifølge Prestelønningskomiteens innstilling av 1937, avgifter fra kirker i Norge og ble overdratt kirker og kirkegods i Nordland, Finnmark og Helgeland amt. Missionskassen bygget 3 kirker, 3 kapeller og 5 skoler i Finnmark for å bidra til "lappernes" omvendelse.

Kapitalen.

Fondet ble de første årene forvaltet av "missionskassereren", men forvaltningsansvaret ble fra 1802 overført til det Danske kancelli.

Fra 01.07.1937 har det Nordlandske Kirke- og Skolefond vært administrert av Nord-Hålogaland stiftsdireksjon som fastsatte utlånsrenten, førte tilsyn med bruken av de gitte bevilgninger og framsatte budsjettforslag for fondet.

Kirkedepartementet har hatt det overordnede ansvar. ~~Budsjettene ble fra 1848 og fram til fondets avvikling i 1971, vedtatt av Stortinget, og Riksrevisjonen har revidert de årlige regnskaper.~~

Fondets formål er i årenes løp endret fra å være et rent misjonsfond til å tilgodese alminnlige kirkelige formål. Inntekter og kapital har for det vesentlige gått med til lønnsbidrag og erstatninger til geistlige embets- og tjenestemenn i Sør- og Nord-Hålogaland bispedømme, til vedlikehold av fondets kirker, lønn til kirketolker m.v. En ikke ubetydelig del av fondets midler er gått med til gjenreisningen av kirker og prestegårder i Finnmark som ble brent under krigen.

Det Nordlandske Kirke- og Skolefond opphørte pr 31.12.1971

fordi midlene på dette tidspunkt var brukt opp til de ovenfor nevnte formål. Jeg vedlegger til orientering en kopi av regnskapet for dette år hvorav anvendelsen av de siste kroner vil framgå.

Hjemmelen til realverdiene.

Ved lov av 1. august 1821 ble bestemt at kirker i "Nordland og Finmarkens Amter" som tilhørte det Nordlandske Kirke- og Skolefond skulle avhendes.

Jordegodset "med Bygsel, Landskyld og andre Herligheder" skulle beholdes som fondets eiendom og behandles etter de regler som til enhver tid gjelder for det beneficerede gods.

De aller fleste kirker ble deretter solgt, men endel kirker og kapeller forble fondets eiendom. En stor del av disse ble ødelagt under siste verdenskrig og ble som nevnt gjenoppbygget for fondets midler.

Jordegodset (prestegårdene og klokkergårdene) som tilhørte fondet ble før 1937 vedlikeholdt av fondets egne midler. Det viste seg imidlertid at fondet ikke maktet oppgaven og fra 1. juli 1937 overtok Opplysningsvesenets Fond vedlikeholdet av presteårdsbebyggelsen i Finnmark samt utgiftene til nybygging og ombygging.

Av Prestelønningskomiteens innstilling av 1937 framgår at Det Nordlandske Kirke- og Skolefond på dette tidspunkt kun eide 15 prestegårder i Finnmark: Loppa, Talvik, Alta, Kautokeino, Karasjon, Hammerfest, Måsøy, Kjelvik, Kistrand, Lebesby, Tana, Nessby, Vadsø, Vardø og Sør-Varanger foruten noen klokkergårder i bispedømmet, se nedenfor.

Ved lov av 9. desember 1955 nr 11 (prestegårdsloven) ble det i § 17 fastsatt at Opplysningsvesenets Fond overtar Det Nordlandske Kirke- og Skolefonds prestegårder og presteboliger i Finnmark.

Ifølge lovens forarbeider var begrunnelsen det som ovenfor er nevnt, at Opplysningsvesenets Fond allerede fra 1937 hadde hatt vedlikeholdsansvaret for disse prestegårder og presteboliger.

De eiendommer som Det Nordlandske Kirke- og Skolefond fremdeles hadde hjemmelen til i 1955 var derfor klokkergårdene. Se vedlagte fortegnelse.

Ved klokke-loven av 1963 (lov av 5. april 1963 nr 1) ble det i § 12 bestemt at Opplysningsvesenets fond overtar Det nordlandske kirke- og skolefonds gjenværende klokkergårder.

Av lovens forarbeider framgår at hensikten var å gjennomføre en ensartet forvaltningsordning for klokkergårder som

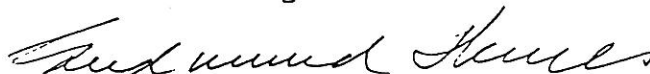
tilhørte offentlige fond, ikke minst av hensyn til klokkernes arbeidssituasjon og lønnsordning som inntil 1963 hadde vært høyst uklar og vanskelig håndterbar.

I forarbeidene ble drøftet om Det nordlanske kirke- og skolefond burde ytes erstatning for de klokkergårder som ble overført til Opplysningsvesenets fond, men forslaget ble avvist under henvisning til den overføring av hjemmelen til prestegårdene og presteboligene i Finnmark som fant sted ved prestegårdsloven av 1955.

De nevnte preste- og klokkergårder har etter overføring av hjemmelen vært forvaltet i samsvar med den til enhver tid gjeldende lovgivning for Opplysningsvesenets fond (tidligere det beneficerede Gods). Bruk av avkastning av kapital og årlige inntekter er øremerket til kirkelige formål og kommer hele landet til gode. Vi viser til Grundlovens § 106, lov om det beneficerede Gods av 20. august 1821, spesielt §§ 47, 54 og 55. Videre vises til prestegårdsloven av 9. desember 1955 nr 11, kapittel 3, 4 og 5.

Vi vil til slutt nevne at det årlig kan søkes om tilskudd fra Opplysningsvesenets fond til kirkelige formål, se vedlagte brosjyre utgitt av styret for Særfond II i 1993.

Med vennlig hilsen

Gudmund Hernes

Vedlegg

Kopi: Stortingets kirke-, utdannings- og forskningskomite
v/Alice Braadland